

fødselsdag den 29. januar 1787. I denne bygning fikk videnskaperens selskap også sine lokaler. Hele gårdens kostende med bygninger, inventar og tomter, blev betalt av Thomas Angells stiftelser.

TRONDHJEMS KRIGSHISTORIE

Gjennem det 16de århundre arbeidet de svenske og danske innflydelser på å holde hinannen stangen i Norge, men tilslutt blev Danmark den seirende part i denne tvekamp. Sverige oppga allikevel ikke håpet om å få politisk innflydelse i Norge, da Gustav Wasa regnet med at misnøien vilde bli så stor i landet efter Kristian den III.s politikk og fremferd ved reformasjonens innførelse, at det kunde være håp om at nordmennene vilde gjøre tilnærmelser til Sverige. Imens var Norge uten førere og forøvrig hensunket i en slappelsesperiode uten spor av politiske interesser. Dog fantes det noen røster i Trøndelag, som heldet til den svenske retning, men intet blev gjort.

Forholdet mellem svenskekongen og danekongen vedblev å være spent på grunn av interessene i Norge, men i Kristian den III.s og Gustav Wasas tid gled det over uten krig. Efter at Erik XIV og Fredrik II var kommet på sine respektive troner, blev forholdene ytterligere tilspisset og uenigheten om de tre kroner, kongenes våbenskjold, skapte syvårskrigen, som tok sin begynnelse i slutningen av 1563.

Trondhjem var uten forsvar den gang, det fantes hverken våben eller soldater, og derfor måtte trønderne døie meget ondt. — I begynnelsen av 1564 rykket den svenske hærfører, franskmannen Claude Collart (Claudius Gallus) inn i Jemtland og erobret allerede i februar måned hele dette len. Samme måned gikk han over fjellet ved Sul og kom ned i Verdal, hvorefter han rykket frem til Steinvikholmen, som var trøndernes eneste faste forsvarspunkt. Allerede 1ste mars overgav kommandanten, Evert Bildt denne festning, og svenskene var dermed herre over Trondhjems by og det hele len.

Claude Collart sendte videre tropper til Sunnmøre og nordover til Helgeland, og over alt blev den svenske konge, Erik XIV, anerkjent som konge. På Danmark og Norges konge, Fredrik II, syntes ingen lengere å tenke. Den svenske hærfører og hans

soldater fikk uhindret skjende, plyndre og brenne både på by og på land. Klosterbygningene på Bakke og Elgeseter blev nedbrent, og i Trondhjems by levet Claudius og de svenske knekter høit på borgernes bekostning. De brukte som bekjent selveste Domkirken til stall for sine kavalerihester.

Det så mørkt ut for trønderne den gang, men heldigvis hadde byen en åpen åre — Trondhjemsfjorden —, og ad denne vei kom undsetningen. I begynnelsen av mai måned sendte befalingsmannen på Bergenhus, Erik Rosenkrans, fire skib med krigsfolk til Trondhjem for å jage Claudius ut av byen. Flåtens admiral het Erik Munk og hans chefsskib het «Duen». De Bregenhuisiske skib kom utenfor Trondhjemsfjorden 2. mai (1564). Her møtte de en svensk skjærgårdsflåte på seks jekter som var bestemt for Bergens erobring. Denne blev fullstendig tilintétgjort, og de fleste ombordværende tyske og svenske krigsmenn druknet. Dagen efter lå Erik Munk utenfor Trondhjem, hvorfra Claudius straks flyktet til Steinviksholmen.

Trondhjems borgere og lenets bønder hadde fått nok av hans herredømme og ilte med å vende tilbake til Norges krone. Bønderne hjalp selv til med å opsøke og fange de svenske avdelinger som var spredt rundt omkring i Trøndelag. En meget virksom svensk partigjenger ved navn Mats Dalkarl var i disse dager kommet helt til Garli i Soknedal med et følge på 60 mann. Her blev han den 7. mai overfalt og skutt av trønderske bønder, som fanget eller slo ihjel samtlige hans ledsagere. Derpå blev Steinviksholmen beleiret, og den 22. mai måtte Claudius og hans folk overgi sig på nåde og unåde. Faren for Trøndelag var for denne gang over. — I desember 1564 og i mars 1565 kom imidlertid svenskene tilbake og viste sig utenfor Steinviksholmen, men retirerte snart. I de følgende krigsår var det i Trøndelag forholdsvis rolig, hvorimot Jemtland og Herjedalen foreløbig for en rekke av år blev svenskernes vold, like til fredsslutningen i 1570.

Kalmarkrigen.

Ved Kalmarkrigens utbrudd var der gjort en del forberedelser til Trondhjems forsvar. Det blev således reist skansekurver på Kalvskinnnet, ved Domkirken mot Baklandet blev det bygget et blokkhus og endelig var der bygget en skanse på det smaleste eid mellem Nidelven og fjorden. Men Trondhjem blev forskånet for angrep av svenske tropper under denne krig.

Jørgen Bjelke.

hjem. Han kom på grunn av affæren Monkhoven i unåde hos kong Kristian IV og mistet derfor sin stilling.

Krigen med Sverige 1643–1645.

Uten krigserklæring rykket den svenske general Thorstensson inn i Danmark i januar 1644 og besatte Jylland. Samtidig rykket også en svensk hær inn i Skåne og besatte de danske provinser der. Foranledningen til denne krig var, som bekjent, Øresundstollen.

Under denne krig fikk det nye Trondhjemske regiment, som blev organisert ved den norske hærs opprettelse i 1628, anledning til å prøve sig. Regimentet rykket inn i Jemtland våren 1644 under kommando av oberstløytnant Jakob Ulfeldt, som den 30. mai inntok skansen ved Mørsil og innesluttet de svenske avdelinger i skansen på Frøsøen. Etter en lengere beleiring blev også denne tvunget til overgivelse, og dermed var Jemtland atter under norsk herredømme. Jakob Ulfeldt holdt denne landsdel besatt under den senere del av krigen, men til tross derfor mistet Norge Jemtland og Herjedalen for Øresundstollens skyld.

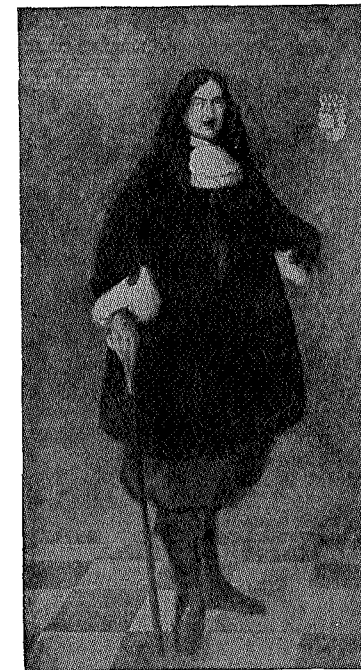
På grunn av mangel av organisert hær, fikk trønderne i 1612 oppleve en skandaløs begivenhet, da den flamske oberst Jan van Monkhoven med 1200 mann selte inn Trondhjemsfjorden til Stjørdal og marsjerte uten motstand over Meråkerfjellene og over Jemtland til Stockholm. Han kjempet senere med sine tropper under svenske faner, men falt 10. september 1614 ved beleiringen av Ingermannland. Sten Bille, stifteren av St. Jørgens hus, var den gang lensherre i Trond-

Krigen i 1657–1658.

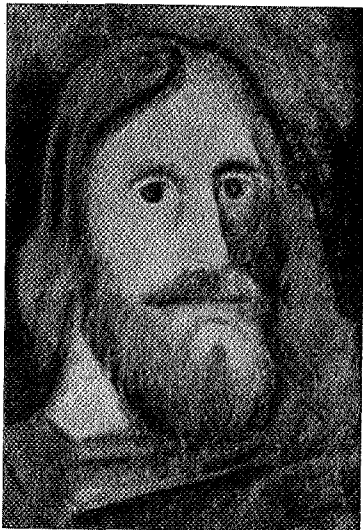
Kong Fredrik III brente av begjærighet etter å få opreisning for den bedrøvelige fred, som hans far var nødt til å gå inn på i Brømsebro i 1645. Som årene gikk vokste den krigerske stemning innen hoffet og den danske adel. Kongen var dog sjelen i det hele. På riksdagen som i de første måneder av 1657 samledes i Odense, blev krigserklæringen besluttet.

På grunn av denne lettsindige krigserklæring til Sverige fikk Norge og nordmennene uforskyldt utstå svære lidelser. Men heldigvis hadde Norge store menn denne gang, som grep inn og utfoldet en enestående opofrelse for landets forsvar. Brødrene Ove, Henrik og Jørgen Bjelke, som under krigen (1643–44) hadde utført glimrende bedrifter, skulde under denne nye krig gjøre sitt navn udødelig i Norges historie.

Ved krigens utbrudd i 1657 var Jørgen Bjelke lensherre i Bratsberg len. Han forlot straks denne stilling og ilte til Trondhjem for å overta kommandoen som kommanderende general nordenfjells. General Bjelke fikk hurtig opsatt sin hær, som bestod av 2000 mann. Troppene samledes dels i Stjørdal og dels i Verdal. I de siste dager av august rykket de i to avdelinger over fjellet, den ene over Meråker, den annen over Sul. Jørgen Bjelke marsjerte selv med en del av fotfolket og med artilleriet over Meråker, hvor det hadde sine store besværigheter å bringe kanonene opp på fjellet. De måtte kløves over, og det var i den anledning forarbeidet egne kløvsaler. Den nordlige avdeling av de trønderske tropper førtes av de to oberstløytnantene Otto Fredrik Budde og Reinhard von Hoven. Begge avdelinger møttes i Duved, fortsatte derfra sin fremrykning, og Jørgen Bjelke erobret tilbake Jemtlands len, ansatte norske embedsmenn og gjorde alle forberedelser til at lenet skulde bli en norsk provins igjen.

Ove Bjelke.

General von Reichwein.

Efter at Jørgen Bjelke hadde utarbeidet sin store krigsplan i august måned, sendte han store tropestyrker op til Trondhjem fra Oplandet under kommando av general Georg von Reichwein som også førte overkommandoen ved Trondhjems gjenerobring. Denne mann inntar en bred plass i Norges krigshistorie. — Reichwein var født i Hessen. Han kom til Norge efter anmodning av kansler Jens Bjelke i 1629, og blev samme år kaptein i den nye hær, oberstløytnant og chef for det Bergenhussiske regiment 1641. Under Hannibalfeiden førte han kommandoen og rykket i november måned 1644 inn i Sverige og inntok skansen ved Morast. 1656 blev han adlet for utførte verdifulle tjenester. Efter seiren i Trondhjem vinteren 1658 rykket han sydover med sin hær og kjempet ved Jørgen Bjelkes side på østfronten i traktene Smålenene—Fredrikshald.

Foruten Reichwein deltok flere fremragende officerer ved Trondhjems gjenerobring. Av disse kan fremheves oberstløytnant Reinholdt von Hoven, major Eilert Jenssen Wisborg og kaptein Povel Bjerck, som kjempet på liv og død i Innadalen, Verdalen.

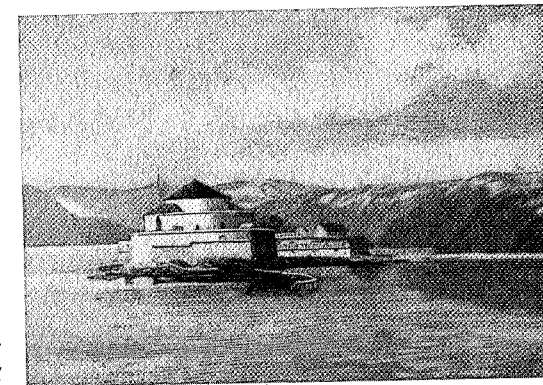
Munkholmens festning.

Efter krigen i 1657—58 blev det foretatt skritt til å skaffe Trondhjem moderne befestninger. I Ove Bjelkes stiftsbefalingstid blev det mektige stentårn med høi ringmur, støttet til tre bastioner

I det sydlige Norge stod den norske hær også godt. Oberst Krabbe i Fredrikshald holdt stillingen tappert. I Østersjøen seiret admiral Henrik Bjelke i et sjøslag utenfor Wismar, men til tross for alt dette bragte fredsslutningen i Roskilde en katastrofe på grunn av Danmarks store nederlag. Ifølge denne fredsslutning (26. februar 1658) var Trondhjems by, Trøndelag og Båhus len avstått til Sverige, — men til alt hell hadde Norge fått sin nye hær, og en fremragende hærfører i Jørgen Bjelke som erobret Trøndelag tilbake.

utover holmen, opført (1670). Den runde ringmur som kaltes «det store (ytterste) tårn» førte 9 stykker kanoner. Kongens og Dronningens batteri på henholdsvis 4 og 3, «Gyldenløves» som kun var et utbygg fra «Kongens» — en. Senere utvidedes befestningen gjentagne ganger: 1680 byggedes det tre nye batterier, likesom de eldre med mektige murverk «Prinsens», «Wedels» og «Wibes», de siste til tårnets forsterkninger, med ialt åtte kanoner. I 1700 var det nylig opført en to: «det senkende og ravelinens» med to kanoner. I begynnelsen av det 18de århundre omtales Munkholmen som en meget sterk våbenplass og et viktig ledd i Trondhjems utstrakte befestninger. En stor mangel ved Munkholmen var dog at den manglet vann, som måtte avhentes fra fastlandet.

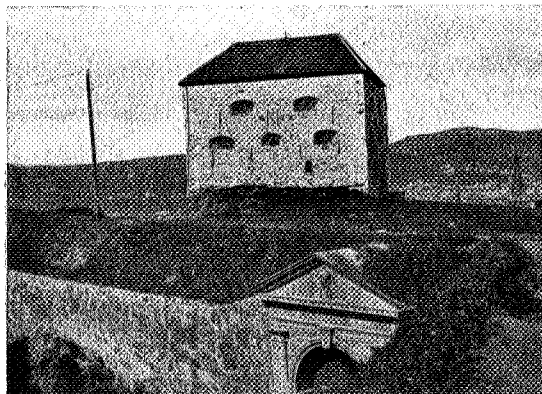
Senere i tidene har Munkholmen gjennomgått mange forandringer, således blev det foretatt beklagelige ombygninger i midten av det forrige århundre. De tidligere fremspringende bastioner blev nedrevet, selv hovedtårnet blev ombygget og mistet sitt gamle preg. Festningens gamle kanoner og bombekastere blev solgt til brom, og de verdifulle minner forsvant. — Munkholmens første kommandant var Ivar Scholdborg 1674—80. Festningens siste kommandant var kaptein J. G. Rosenvinge 1876—1892

Munkholmen 1690.

Kristiansten festning.

blev anlagt omkring 1670—75 av general Johan Caspar von Cicignon, som var ansatt som øverste inspeksjonsofficer over alle festninger og forsvarsverker i Norge. Kristiansten fikk en sjelden virkningsfull karakter gjennom sin beliggenhet og dens svære firkantede gråstensdonjon med to hvelvede kruttkjellere underst. Kommandantbolig i 1ste etasje og batterier i 2den og 3dje etasje. Omkring denne kjerne anlas voller med batterier og i tilslutning til disse byggedes Kristianstens bastion, siden Møllenberg skanse.

Kristiansten festning.

Under general Armfeldts beleiring av Trondhjem i 1718 reddet Kristiansten byen, idet festningens kanoner tvang Armfeldt til å opgi angrep på Trondhjem, hvorfra han måtte fortsette til Melhus og derfra over Tydalsfjellene, hvor hans hær møtte sin skrekkelige skjebne. — General Cicignon var også en av den norske hærs store menn. I Trondhjem har han gjort sitt navn udødelig ved sin berømte reguleringsplan. Etter branden i 1681 blev det overlatt Cicignon å regulere byen, og de brede rettlinjede gater er et minne etter ham. — I 1665 var han kommandant på Bergenhus og utførte heltebedrifter under engelskmennenes angrep på byen.

De Trondhjemske regiment

som i århundrer har holdt vakt over Trondhjem og Trøndelag, har også kjempet og utvist tapperhet på fremmede fronter. Under den skånske krig i 1675—79 deltok et Trondhjem-regiment i beleiringen av Carlsten og Marstrand og i slaget ved Uddevalla, mens første trondhjemske regiment og de nordenfjelske dragoner rykket inn i Jemtland under Reinholdt von Hovens anførsel og besatte denne provins. Og i 1679 fordrev de trønderske tropper under oberst Schultz et svensk korps, som var rykket inn i landet over Røros.

Under den store nordiske krig deltok et regiment fra Trondhjem under Vincens Budde i det hele felttog i hertugdømmene, således ved festningen Tønningens beleiring og overgivelse, og erobring av Rügen og Stralsund. Ved angrepet på Tønningen 27. april 1713 gikk det trondhjemske regiment under Budde i spissen på med stor tapperhet. Senere marsjerte de til Stralsund og deltok i denne festnings beleiring i 1715. En bataljon av regimentet var med i landstigningen på Rügen og tilbakeviste sammen med en bataljon av Cicignons regiment flere ganger kavaleriangrep, som Carl XII selv førte. De trondhjemske tropper var også med i stormen på

Stralsund 7. september 1715. I 1716 var trønderne med å storme det av svenskene besatte Moss. I 1718 forberedte Carl XII sitt annet store angrep på Norge. General Carl Gustav Armfeldt rykket med restene av den finske hær, omtrent 5000 mann og andre regimenter inn i Trøndelag. Armfeldt har selv opgitt sin styrke til 14,540 mann. Han hadde fått befaling av Carl XII til å erobre Trondhjem. Mot denne hær kunde der i Trøndelag stilles 6900 mann. De offentlige kasser var tomme, officerer og soldater fikk ingen lønn. Forsvaret blev ledet av general Budde, som med største klokskap løste sin oppgave, — og resultatet av Armfeldts felttog kjenner alle.

I 1808 var trønderne med ved Trangen under major Ræder, og fra det nordenfjelske foretokes i 1808 og 1809 innmarsjen til Sverige under ledelse av oberst von Krogh.

General von Cicignon.

I 1808 var trønderne med ved Trangen under major Ræder, og fra det nordenfjelske foretokes i 1808 og 1809 innmarsjen til Sverige under ledelse av oberst von Krogh.

HANDEL OG SJØFART I ELDRE TIDER

Allerede i Harald Hårfagres tid var trønderne kyndige i skibsbygning. Det nevnes uttrykkelig i hans saga at kongen fikk bygget sine skibe i Trøndelagen, med hvilke han i sjøslagene ved Solskjel og Hafrsfjord erobret Vestlandet.

Av Olav Tryggvasons saga sees at han hadde 30 velbemannede skibe liggende i Nidelven, og bygget selv skibe på eget verft. Det største av disse var «Ormen Lange», som blev bygget av byggmester Thorberg Skaffhøggsson ved Lade (Korsviken).

Videre fremgår fra Olav den helliges regjeringstid at de 8 trønderfylker stillet 80 skibe til kongens disposisjon, mens Viken bare utrustet 60 skibe i samme tid.

I kong Sverres saga fortelles at kongen på sin reise fra byen møtte 50 handelsfartøier ved Røberg som kom fra Lofotfiske.